

Szkolenie dla Sędziów orzekających w sprawach rodzinnych w dniach 25 – 27 lutego 2008 roku w Jastrzębie Górze .

Wojciech Bądz – Sędzia Sądu Rejonowego w Wejherowie ; Przewodniczący III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich

„ Adopcja zagraniczna – stosowanie prawa właściwego oraz spełnienie warunków wynikających z przepisów prawa międzynarodowego – Konwencja o ochronie i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego sporządzona w Hadze dnia 29 maja 1993 roku (Dz. U. Nr 39 z 2000 r. , poz. 448 , 449 ; sprostowanie Dz. U. Nr 1 z 2002 r. poz. 17) .

Zasada pierwszeństwa adopcji krajowej przed zagraniczną (art. 114 § 2 kro) .

Obligatoryjność okresu osobistej styczności wnioskodawców z dzieckiem (art. 120 § 1 i 3 kro)”

„ Kontrowersje wokół tajemnicy przysposobienia – zastrzeżenie RP do art. 7 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 lipca 1989 r. (Dz. U. Nr 120 z 1991 r. poz. 526)”

Zarys wykładu

Według informacji Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w Warszawie od roku 2003 liczba dzieci przysposobionych utrzymuje się na poziomie ponad 300 rocznie .

W 2006 r. 311 dzieci zostało przysposobionych przez 202 rodziny zagraniczne ; w tym 214 dzieci przez 135 rodzin włoskich , 25 dzieci przez 17 rodzin francuskich , 22 dzieci przez 12 rodzin amerykańskich , 20 dzieci przez 15 rodzin holenderskich , 15 dzieci przez 10 rodzin szwedzkich , 7 dzieci przez 6 rodzin niemieckich , 6 dzieci przez 5 rodzin szwajcarskich , 1 dziecko przez rodzinę belgijską oraz 1 dziecko przez rodzinę kanadyjską.

Przysposobienie zagraniczne jest rodzajem postępowania , która z uwagi na daleko idące konsekwencje oraz ryzyko wyrządzenia dziecku nieodwracalnej szkody musi być poddane szczególnym rygorom prawnym .

Ustawodawca (w tym także międzynarodowy) położył zatem szczególny nacisk na stworzenie jasnego i jednoznacznego systemu unormowań regulujących zarówno kwalifikacje dzieci do przysposobienia zagranicznego , jak i same procedury przysposobienia.

Kiedy mamy do czynienia z adopcją zagraniczną ?

Przez adopcję zagraniczną należy rozumieć przysposobienie małoletniego obywatela polskiego , który ma miejsce zamieszkania w Polsce , powodujące zmianę jego miejsca zamieszkania na stałe za granicą . Elementem decydującym o zakwalifikowaniu adopcji , jako zagranicznej decyduje zmiana miejsca zamieszkania dziecka na stałe poza granice Polski ; nie zaś obywatelstwo przysposabiającego. Oznacza to , że z adopcją zagraniczną mamy do czynienia , gdy

przysposabiającym jest także obywatel polski na stałe mający miejsce zamieszkania za granicą, jak i cudzoziemiec .

Ponadto , jeżeli dziecko faktycznie przebywa za granicą , mając miejsce zamieszkania w Polsce to przyjmuje się , że dopuszczalne jest przysposobienie takiego dziecka przez osoby mające miejsce zamieszkania za granicą , bowiem zostaje zachowana przesłanka zmiany dotychczasowego miejsca zamieszkania dziecka.

Źródła prawa

Problematykę przysposobienia zagranicznego dzieci z terenu Polski regulują następujące przepisy prawne :

- Konwencja o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120 poz. 526 z późniejszymi zmianami)
- Konwencja o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego (Dz. U. z 2000 r. Nr 39 , poz. 448)
- ustawa kodeks rodzinny i opiekuńczy
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 września 2005 r. w sprawie ośrodków adopcyjno – opiekuńczych (Dz. U. Nr 205 poz. 1701 z 2005 r. z późniejszymi zmianami) ; zmiana : Rozporządzenie ministra Pracy i Polityki Społecznej zmieniające rozporządzenie w sprawie ośrodków adopcyjno – opiekuńczych (Dz. U. z 2007 r. Nr 201 , poz. 1457)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie centralnego banku danych o dzieciach oczekujących na przysposobienie oraz ośrodków adopcyjno opiekuńczych upoważnionych do współpracy z licencjonowanymi przez rządy innych państw organizacjami lub ośrodkami adopcyjnymi (Dz. U. z 2004 r. Nr 223 , poz. 2266)
- dwustronne umowy międzynarodowe
- przepisy regulujące problematykę przysposobienia państw obcych
- ustawa prawo prywatne międzynarodowe

Konwencja o prawach dziecka – przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1989 r. sformułowała pewne zasady i zalecenia , mające dla jej sygnatariuszy charakter obligatoryjny – zobowiązując do (art. 21) :

- a) traktowanie adopcji związanej z przeniesieniem do innego kraju , jako formy zastępczej pieczy dopuszczalnej dopiero wówczas , gdy nie można zapewnić dziecku żadnej odpowiedniej opieki w kraju pochodzenia
- b) podejmowanie starań o stworzenie gwarancji , aby sytuacja dziecka adoptowanego do innego kraju i jego poziom życia były , co najmniej takie same , jak w przypadku adopcji krajowej
- c) podejmowanie działań pozwalających na wyeliminowanie sytuacji , w których osoby zaangażowane w proces adopcji zagranicznej mogłyby uzyskiwać z tego powodu niestosowne korzyści finansowe

- d) zawieranie umów dwustronnych i wielostronnych zapewniających umieszczenie dziecka w innym kraju za pośrednictwem kompetentnych władz i organów

Uszczegółowienie powyższych zaleceń nastąpiło w Konwencji sporządzonej w Hadze w dniu 29 maja 1993 roku o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego, która weszła w życie w stosunku do Polski w dniu 1 października 1995 roku oraz z dniem 19 października 1995 r. w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym na mocy ustawy nowelizującej kodeks z dnia 26 maja 1995 r. Dz. U. Nr 83, poz. 417.

Celem konwencji (art. 1) jest :

- a) stworzenie zabezpieczeń gwarantujących, iż przysposobienia międzynarodowe są dokonywane w najlepszym interesie dziecka i z postanowieniem jego fundamentalnych praw, uznanych w prawie międzynarodowym
- b) stworzenia systemu współpracy między państwami w celu zapewnienia korzystania z tych zabezpieczeń, a tym samym zapobieganiu uprowadzeniu i sprzedaży dzieci oraz handlowania nimi
- c) zapewnienia uznawania w Umawiających się Państwach przysposobień dokonanych zgodnie z konwencją

Gwarancje przysposobienia międzynarodowego zgodnie z celem konwencji :

A) do orzekania w sprawach przysposobienia wyłącznie właściwy jest sąd rodzinny w oparciu o przesłanki przysposobienia zagranicznego.

Przesłanki przysposobienia zagranicznego :

a) zasada dobra dziecka rozumiana w ten sposób, że przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności dotyczących dziecka odpowiednim środowiskiem zastępczym dla niego będzie rodzina adopcyjna

Ustalenie, że umieszczenie dziecka w rodzinie adopcyjnej nie jest zgodne z jego dobrem powinno skutkować oddaleniem wniosku.

Ustalenie dobra dziecka powinno nastąpić z uwzględnieniem takich okoliczności, jak wiek dziecka, stan zdrowia, emocjonalne związki rodzinne, funkcjonowanie w środowisku rówieśników.

(dalej porównaj : orzeczenie SN z 26.04.1972 r., IIICRN 20/72, OSN 1972, poz. 186 oraz orzeczenie SN z 5.07.2006 r., IV CSK 127/06)

- art. 4 – 5 konwencji

b) zasada pierwszeństwa adopcji krajowej przed adopcją zagraniczną (art. 114² § 1 kro) , która nie ma zastosowania

- gdy między stronami przysposobienia zachodzi jakikolwiek stopień pokrewieństwa lub powinowactwa . Powinowactwo wynika z małżeństwa , zachodzi między małżonkiem , a krewnymi drugiego małżonka . Trwa pomimo ustania małżeństwa , niezależnie od przyczyny , która to powoduje

- jeżeli wnioskodawca już wcześniej przysposobił brata lub siostrę dziecka , którego dotyczy wniosek , ale w tych wypadkach sąd zobowiązany jest badać przesłankę dobra dziecka

Zasada ta jest rozumiana w ten sposób , że przysposobienie zagraniczne dziecka dopuszczalne jest dopiero wówczas , gdy nie ma możliwości umieszczenia dziecka na równorzędnych warunkach w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej na terenie Polski.

c) zasada dopuszczalności adopcji zagranicznej , jako wyłącznego sposobu zapewnienia dziecku odpowiedniego zastępczego środowiska rodzinnego

d) zgoda przedstawiciela ustawowego , czy małoletniego , który ukończył 13 lat (art. 118 kro – 120 kro)

Do przysposobienia potrzebna jest zgoda małoletniego , który ukończył 13 lat . Zgoda taka powinna być wyrażona w sposób wyraźny i osobisty przed orzeczeniem przysposobienia . Najczęściej zgoda taka będzie wyrażona przez dziecko bezpośrednio na sali sądowej , do protokołu posiedzenia .

Wobec małoletnich , którzy nie ukończyli 13 roku życia istnieje , wynikający z art. 12 Konwencji Praw Dziecka , obowiązek ich wysłuchania , jeżeli jest on w stanie pojąć znaczenie przysposobienia . Obowiązek wysłuchania nie charakteru bezpośredniego.

Sąd może odstąpić od uzyskania zgody małoletniego , który ukończył 13 lat lub wysłuchania małoletniego poniżej 13 lat jeżeli :

- nie jest zdolny do wyrażenia zgody

- z oceny stosunku między przysposabiającym , a przysposabianym wynika , że uważa się on za dziecko przysposabiającego , a żądanie zgody lub wysłuchanie byłoby sprzeczne z dobrem przysposabiającego . (art. 118 kro)

Zgoda rodziców , chyba że zostali oni pozbawieni władzy rodzicielskiej , lub są nieznani albo porozumienie z nimi napotyka na trudne do przewyciężenia przeszkody . (art. 119 kro) Zgoda taka powinna być wyrażona w sposób wyraźny , osobiście przez każdego z rodziców i może być cofnięta do chwili wydania ostatecznego orzeczenia przez sąd II instancji.

Zgoda opiekuna (art. 120 kro) . Sąd może orzec przysposobienie pomimo braku zgody opiekuna , jeżeli wymaga tego dobro dziecka.

B) udział prokuratora w postępowaniu o przysposobienie

C) obowiązek ustalenia w oparciu o opinię biegłych kompetencji wychowawczych wnioskodawców , więzów emocjonalnych łączących ich z małoletnim , motywów , jakimi kierowali się składając wniosek o adopcję , stanowiska małoletniego itp.

D) obligatoryjność ustalenia okresu preadopcyjnego 120¹ kro , który został wprowadzony do kodeksu nowelą z dnia 26 maja 1995 r.

Ustalenie okresu preadopcyjnego następuje w formie postanowienia , w którym musimy określić jego formę , częstotliwość , miejsce itp.

W przypadku adopcji zagranicznej kro przewiduje , że ustalenie osobistej styczności przysposobianego i przysposabiających powinno nastąpić na terytorium Polski , co ma umożliwić Sądowi kontrolę nad jego przebiegiem. Kontrolę tę można powierzyć kuratorom sądowym , placówkom opiekuńczo – wychowawczym itp.

Kro wskazuje na jeden sposób osobistej styczności w formie powierzenia pieczy , ale dopuszczalne jest np. określenie osobistej styczności w formie odwiedzin , czy kontaktów telefonicznych , czy prowadzenia korespondencji.

Istotnym zagadnieniem jest określenie trwania okresu osobistej styczności , które z jednej strony zostało pozostawione do uznania Sądu , z drugiej zaś służyć ma umocnieniu wzajemnych więzów emocjonalnych pomiędzy przysposobianym , a przysposabiającym oraz zapewnienia mu odpowiedniego rozwoju. Okres trwania osobistej styczności musimy określić w treści postanowienia .

Realizacja postanowień konwencji w zakresie stworzenia systemu współpracy – organy centralne i instytucje upoważnione

Organem centralnym w rozumieniu art. 6 konwencji jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w Warszawie – Departament Pomocy Społecznej, które wydaje zaświadczenie o prowadzeniu procedury adopcyjnej zgodnie z postanowienia konwencji ; zgodnie zaś z art. 23 instytucjami upoważnionymi do współpracy z licencjonowanymi przez rządy innych państw ośrodkami adopcijnymi w zakresie przysposobienia zagranicznego są :

- Publiczny Ośrodek Adopcyno – Opiekuńczy w Warszawie , ul. Nowogrodzka 75 , który jednocześnie jest centralnym bankiem danych o dzieciach , którym nie można zapewnić opieki w rodzinie adopcyjnej na terenie RP
- Krajowy Ośrodek Adopcyno – Opiekuńczy w Warszawie , ul. Krakowskie Przedmieście 6
- Katolicki Ośrodek Adopcyno – Opiekuńczy w warszawie , ul. Grochowska 194 / 196

Ośrodki te wydają zaświadczenia o zakwalifikowaniu dziecka z Polski do adopcji zagranicznej , jak również kwalifikują i weryfikują dokumenty przesłane im przez osoby występujące z wnioskiem o przysposobienie za pośrednictwem licencjonowanych , zagranicznych ośrodków adopcyjnych .

Tryb kwalifikowania dzieci do adopcji zagranicznej określa cytowane wyżej Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie ośrodków adopcyno – opiekuńczych .

Licencjonowane instytucje adopcyjne to m.in. :

- EMMANUEL – SOS ADOPTION (Belgia)
- FOYER DES TOUT – PETITS (Francja)
- OEUYRE DE L ´ ADOPTION (Francja)
- SAVE THE CHILDREN (Finlandia)
- STICHTING KIND EN TOEKOMST (Holandia)

- ELTERN – KIND – BRUCKE (Niemcy)
- ADPSJONSFORUM (Norwegia)
- CHILDREN ABOVE ALL (Szwecja)
- ISLAND COAST INTERNATIONAL ADOPTION (USA)
- FOREVER FAMILIES Inc. (USA)
- ADOPTION ASSOCIATES , Inc. (USA)
- IN CAMMINO PER LA FAMIGLIA (Włochy)
- SOLIDARIETA – Adozione Internazionale (Włochy)
- FAMILY FOR YOY (Austria)
- PRO ADPTION (Szwajcaria)
- FAMILY COUNSELING , Inc. (USA)
- BAKER VICTORY SERVICES (USA)
- THE CATHOLIC CHARITIES (USA)
- G.I.O.I.A (Włochy)
- LA DIMORA ONLUS (Włochy)
- LA CICOGNA (Włochy)
- FAMIGLIA E MINORI (Włochy)
- IL CONVENTINO (Włochy)
- CHIARA (Włochy)
- AZIONE PER UN MONDO UNITO (Włochy)
- N.A.A.A. (Włochy)
- Creixer Junts (Hiszpania)
- CIARA ONLUS (Włochy)

Warunki proceduralne przysposobienia międzynarodowego (art. 14 – 22 konwencji)

Dokumenty niezbędne przy staraniach o zakwalifikowanie się , jako zagraniczna rodzina adopcyjna :

- wniosek rodziców do Ośrodka Adopcyjno Opiekuńczego
- krótka charakterystyka siebie , oczekiwania odnośnie dziecka , ilości dzieci , płci itp.
- świadectwa urodzenia
- odpis aktu małżeństwa
- zaświadczenie o stanie majątkowym
- zaświadczenie o niekaralności
- zaświadczenie o obywatelstwie
- zaświadczenie o stanie zdrowia ; w tym przyczyna bezpłodności
- opinia środowiskowa (dodatkowo listy polecające , opinie z miejsc pracy)
- zgoda władz / ośrodka adopcyjnego przez rząd danego kraju
- opinia Konsulatu RP właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawców

Dokumenty mogą być przesłane w kopii wraz z tłumaczeniem na język polski .

Realizacja celów konwencji w zakresie zapewnienia uznania przysposobienia orzeczonego zgodnie z postanowieniami konwencji (art. 23 – 27 konwencji)

_W pierwszej kolejności wskazać należy na skutki , jakie konwencja łączy z orzeczeniem adopcji zagranicznej (art. 26 konwencji) . Są to :

- powstanie stosunku pokrewieństwa pomiędzy dzieckiem , a przysposabiającymi , jaki istnieje między rodzicami , a dzieckiem
- ustanie dotychczasowego stosunku prawnego między ojcem i matką , a dzieckiem , jeżeli przysposobienie wywołuje taki skutek w państwie , w którym je orzeczono
- uzyskanie przez przysposabiających władzy rodzicielskiej nad dzieckiem

Sąd rodzinny , który orzekł przysposobienie jest , jeżeli chodzi o Polskę , organem uprawnionym do wydania na mocy art. 23 ust. 1 konwencji - potwierdzenia dokonania przysposobienia zgodnie z konwencją (oświadczenie rządowe z 20 grudnia 1999 r. w sprawie ratyfikacji przez RP konwencji o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego ; Dz. U. z 2000 r. , Nr 39 , poz. 449) .

Obowiązkiem Sądu powinno być zapoznanie się z przepisami prawa wewnętrznego regulującymi problematykę przysposobienia , a obowiązującymi w miejscu zamieszkania przysposabiających , a także zwrócenie się za pośrednictwem polskich placówek dyplomatycznych – po orzeczeniu przysposobienia – o informację dotyczącą uznania orzeczenia o przysposobieniu przez odpowiedni organ państwa przysposabiających , a także funkcjonowania małoletniego w środowisku , procesu jego adaptacji itp.

Charakterystyka postępowania w sprawach przysposobienia zagranicznego – praktyczne uwagi

Omówienie informacji zawartych w oświadczeniu rządowym z dnia 20 grudnia 1999 roku w sprawie ratyfikacji przez RP konwencji o ochronie dzieci i współpracy w dziedzinie przysposobienia międzynarodowego , sporządzonej w Hadze dnia 29 maja 1993 r.

Stosowanie prawa właściwego w sprawach przysposobienia zagranicznego

Unormowanie właściwości prawa w zakresie przysposobienia jest zróżnicowane , chociaż w wiele systemów prawnych powołuje się na łącznik obywatelstwa lub domicylu .

Zgodnie z art. 1 § 2 ppm „ Przepisów ustawy niniejszej nie stosuje się , jeżeli umowa międzynarodowa , której Polska jest stroną , postanawia inaczej .”

Z cytowanego wyżej przepisu wynika , że dokonując oceny właściwości prawa materialnego w sprawach przysposobienia zagranicznego w pierwszej kolejności badamy , czy istnieje umowa międzynarodowa , której stroną jest Polska i Państwo , z którego pochodzą wnioskodawcy regulująca właściwość prawa w sprawach przysposobienia zagranicznego.

- A) Francja – umowa między Polska a Republiką Francuską o prawie właściwym , jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w zakresie prawa osobowego i rodzinnego z dnia 5 kwietnia 1967 r. .

Stosowanie prawa właściwego uregulowane w art. 12 – 14 umowy . Warunki i skutki przysposobienia podlegają prawu tego państwa , na którego terytorium zamieszkują przysposobiani i przysposabiający lub małżonkowie wspólnie przysposabiający. Jeżeli jednak

przysposabiający lub małżonkowie wspólnie przysposabiający zamieszkują na terytorium jednego państwa , a przysposobiani na terytorium drugiego państwa – warunki i skutki przysposobienia podlegają prawu państwa , którego przysposobiani jest obywatel .

Forma przysposobienia podlega prawu tego państwa na terytorium którego następuje przysposobienie .

Sprawy dotyczące przysposobienia należą do jurysdykcji organów tego państwa , na której terytorium zamieszkuje przysposobiani.

Jeżeli brak jest umowy międzynarodowej wskazującej prawo właściwe dla stosunku przysposobienia to zgodnie z art. 1 § 1 ppm stosujemy reguły wynikające z tej ustawy.

Zgodnie z art. 22 § 1 i 2 ppm „ Przysposobienie podlega prawu ojczystemu przysposabiającego”

„ Jednakże przysposobienie nie może nastąpić bez zachowania przepisów prawa ojczystego osoby , która ma być przysposobiona , o ile dotyczą one zgody tej osoby , zgody jej przedstawiciela ustawowego oraz zezwolenia właściwego organu państwowego ”

Stosunek normy określonej w § 2 do normy określonej w § 1 art. 22 ppm należy rozumieć w ten sposób , że oba systemy prawne rozstrzygają , która spośród wymienionych przesłanek przysposobienia jest wymagana w danym przypadku .

Mamy tu do czynienia z równoległą właściwością dwóch systemów prawnych stosowanych jednak oddzielnie.

Art. 22 ppm odnosi się także do przysposobień wspólnych , co stwarza pewne problemy w przypadku , gdy małżonkowie mają różne obywatelstwo. W takim wypadku przesłanki przysposobienia po stronie przysposabiających powinny być oceniane oddzielnie dla każdego z nich według ich prawa ojczystego .

Jeżeli przysposabiający posiada podwójne obywatelstwo , w tym jedno jest obywatelstwem polskim , to zgodnie z art. 2 § 1 upn w Polsce traktuje się go , jak obywatela polskiego i podlega on polskiemu prawu .

Jeżeli przysposabiający jest bezpaństwowcem to uwzględnia się w miejsce jego prawa ojczystego – prawo miejsca zamieszkania (art. 3 ppm) ; jeżeli nie ma on miejsca zamieszkania , do przysposobienia stosuje się prawo polskie (art. 7 ppm)

Jeżeli prawo obce , wskazane przez ppm , jako właściwe , każe stosować do danego stosunku prawnego prawo polskie stosuje się prawo polskie (art. 4 ppm) . Podobnie , gdy , obce prawo ojczyste , wskazane , jako właściwe przez ppm , każe stosować do danego stosunku prawnego inne obce prawo , stosuje się to prawo .

Prawa obcego państwa nie można stosować , jeżeli miałyby to skutki sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP (art. 6 ppm) .

„Kontrowersje wokół tajemnicy przysposobienia – zastrzeżenie RP do art. 7 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 lipca 1989 r. (Dz. U. Nr 120 z 1991 r. poz. 526)”

(źródła : artykuł Elżbiety Holewińskiej – Łapińskiej „ Poglądy pracowników ośrodków adopcyjno – opiekuńczych na temat tajemnicy przysposobienia” opublikowanego w Kwartalniku Sędziów Rodziny – Rodzina i Prawo – Nr 3 z 2006 r. oraz opracowanie Elżbiety Czyż „ Prawa Dziecka” Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka – Warszawa 2002 r.)

Tajemnica przysposobienia jest uznawana w Polsce co najmniej , jako jedno z posilkowych założeń tej instytucji prawa rodzinnego , służących realizacji jej zasadniczych założeń . Dla przykładu J. Ignatowicz przyjmuje , że do zasadniczych zasad przysposobienia należą zasady dotyczące jego niemajątkowego , prawnorodzinne go charakteru , dobra dziecka , traktowania przysposobienia na równi z naturalnym stosunkiem rodzicielskim . założeniami zaś posilkowymi są : tajemnica przysposobienia , kontrola państwowa sądowego trybu nawiązywania stosunku przysposobienia , ograniczona rozwiązywalność i bezwzględna moc przepisów dotyczących przysposobienia (por. System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego pod redakcją J. Piątowskiego , Wydanie Ossolineum , Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź 1985 r. , s. 924)
Także tajemnica przysposobienia , jako jedna z zasad przysposobienia została wymieniona przez H. Cieplą (por. Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem , Warszawa 2000 r. , s.633)

Tajemnica przysposobienia może być analizowana z uwagi na stosunki „ wewnętrzne „ tj. między stronami przysposobienia oraz stosunki „ zewnętrzne „ tj. wobec osób trzecich .

Tajemnica przysposobienia w stosunkach wewnętrznych sprowadza się do pytania : czy osoba , która przysposobiła dziecko jest dysponentem tajemnicy wobec niego , a więc czy tylko od niej zależy poinformowanie dziecka , że zostało przysposobione oraz w jaki sposób , w jakim zakresie i w jakim czasie przekazać dziecku posiadane informacje o jego naturalnej rodzinie ?

W kolizji z tak rozumianą tajemnicą przysposobienia pozostaje prawo dziecka do wiedzy o swoich rodzicach i pozostałych przodkach .

Źródła takiego prawa osoby przysposobionej należy dopatrywać w art. 7 konwencji o prawach dziecka , która Polska jest związana od 7 lipca 1991 r. zgodnie z brzmieniem , którego „ Niezwłocznie po urodzeniu dziecka zostanie sporządzony jego akt urodzenia , a dziecko od momentu urodzenia będzie miało prawo do otrzymania imienia , uzyskania obywatelstwa oraz , jeśli to możliwe , prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką”

Prawo to jest zatem rozumiane jako prawo do ustalenia kto jest matką i ojcem dziecka oraz prawo do nawiązywania z rodzicami więzów emocjonalnych .

Jednocześnie , przyjmuje się , że system prawny państwa , które ratyfikowały konwencję powinien stwarzać faktyczną , a nie tylko prawną możliwość ustalenia pochodzenia , którą mogą niweczyć wyłącznie przyczyny obiektywne jak np. porzucenie dziecka przez matkę , której tożsamości nie da się ustalić .

Polska , przy ratyfikacji konwencji , zgłosiła zastrzeżenie do art. 7 w następującym brzmieniu „ Prawo dziecka przysposobionego do poznania rodziców naturalnych będzie podlegało ograniczeniu poprzez obowiązywanie rozwiązań prawnych umożliwiających przysposabiającym

zachowanie tajemnicy pochodzenia dziecka” . Treść tego zastrzeżenia przemawia za tezą , że dysponentem tajemnicy przysposobienia jest osoba , która przysposobiła dziecko.

Przyjmuje się , że granice tajemnicy przysposobienia pomiędzy stronami przysposobienia wyznaczają przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz ustawy – prawo o aktach stanu cywilnego .

Warto , jest także zauważyć , że zakres realizacji tajemnicy przysposobienia zależy od jego rodzaju ; największy jest przy przysposobieniu całkowitym , a najmniejszy przy przysposobieniu niepełnym.

Powszechnie przyjmuje się , że przepisem ograniczającym prawo dziecka wynikające z art. 7 konwencji jest przepis 118 § 3 kro stanowiący wyjątek od zasady wysłuchania dziecka lub uzyskania jego zgody w celu zachowania tajemnicy przysposobienia dziecka , które uważa się za dziecko wnioskodawcy zaś ujawnienie , że tak nie jest byłoby sprzeczne z jego dobrem.

W sytuacji , o jakiej mowa w cytowanym wyżej przepisie powinno zatem nastąpić ustalenie , że dziecko istotnie uważa wnioskodawców za swoich rodziców naturalnych . Nie jest wystarczające poprzestanie na oświadczeniu wnioskodawców , szczególnie w kontekście art. 12 konwencji , z którego wynika , że regułą powinno być świadome współdecydowanie dziecka o wynikach postępowania sądowego , które jego dotyczy . Ustalenie przez Sąd , że ujawnienie dziecku w toku postępowania o przysposobienie , że wnioskodawcy nie są jego rodzicami byłoby sprzeczne z dobrem dziecka nie oznacza że z biegiem czasu , nie może się okazać , iż utrzymanie względem osoby przysposobionej , nadal małoletniej , tajemnicy jej pochodzenia nie będzie już stanowiło zagrożenia jego dobra.

Osoba przysposobiona po uzyskaniu pełnoletności , o ile poweźmie wątpliwości co do pochodzenia od przysposabiających , może zapoznać się z treścią swego aktu urodzenia , także dawnego aktu , w sytuacji , gdy został sporządzony nowy akt urodzenia , a dawny nie został skreślony . W sytuacji skreślenia dawnego aktu urodzenia , gdy zapoznanie się z nowym utwierdziło osobę , że nie jest dzieckiem przysposabiających otwarta pozostaje kwestia ustalenia jej „ tożsamości biologicznej” W praktyce może dotyczyć to osób wobec , których orzeczono przysposobienie całkowite w okresie od 1 marca 1987 r. do 19 października 1995 r. , kiedy to z mocy prawa sporządzenie nowego aktu urodzenia łączyło się ze skreśleniem dawnego aktu.

Zmiany legislacyjne dotyczące praw dzieci po ratyfikowaniu konwencji o prawach dziecka .

Zmiany te nastąpiły w szeregu ustaw , ale z uwagi na ramy i przedmiot wykładu należy ograniczyć się jedynie do wskazania zmian w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym oraz w ustawie prawo o aktach stanu cywilnego.

A) kodeks rodzinny i opiekuńczy :

- ustawą z dnia 26 maja 1995 r. o zmianie ustawy kro oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 83 poz. 417) uregulowano kwestię przysposobienia dziecka za granice w sytuacji , gdy nie można dla niego znaleźć w rodziny w kraju ; wprowadzono przepis art. 118 § 2 . Podobnie , dziecko może wypowiadać się w sprawie zmiany nazwiska i imienia . Nie uwzględniono postulatu , aby imię dziecka , jako jego dobro osobiste można było zmieniać wyłącznie w wyjątkowych sytuacjach.

- nowelizacja z 1998 r. wprowadzono alternatywną – wyznaniową formę zawarcia małżeństwa ; ujednolicono wiek zawarcia małżeństwa , jednakowo 18 lat dla kobiet i mężczyzn .

- nowelizacja 1999 r. wprowadzono instytucję separacji , zmieniono przepisy dotyczące unieważnienia małżeństwa z powodu braku wymaganego wieku
- nowelizacja z 2000 r. wprowadzono zmiany w art. 109 , 111 , 165 i wprowadzono art. 579 ¹kpc

B) ustawa prawo o aktach stanu cywilnego :

- znowelizowano przepisy art. 48 ust. 4 i art. 49 ust. 2 przyznające przysposobionym po osiągnięciu pełnoletności do żądania udostępnienia ksiąg stanu cywilnego w części dotyczącej dotychczasowego aktu urodzenia . Tym samym przestała obowiązywać zasada pełnej tajemnicy adopcji (nowelizacja z 1995 r.)

Polska do tej pory dwukrotnie składała sprawozdanie z wykonania konwencji Komitetowi Praw Dziecka ; pierwsze za lata 1991 – 1993 ; drugie zaś za lata 1993 – 1998 .

Komitet Praw Dziecka rozpoznając sprawozdanie rządowe , odpowiednio 1995 r. i 2002 r. , w obu przypadkach wydając zalecenia i rekomendacje zalecił wycofanie zastrzeżeń i deklaracji złożonych przez Polskę przy ratyfikowaniu konwencji.

Konieczność wycofania zastrzeżeń zgłoszonych do konwencji wynika także z raportów alternatywnych (do rządowych) składanych Komitetowi Praw Dziecka , a także stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka.

Postuluje się zatem , aby dziecko przysposobione miało możliwość poznania swojej tożsamości (nazwisko , relacje rodzinne) W świetle obecnych regulacji prawnych osoba pełnoletnia ma dostęp do akt stanu cywilnego , ale nie zapewnia to możliwości znalezienia rodziców i rodzeństwa biologicznego. Należałoby wprowadzić także odpowiednie przepisy gwarantujące dzieciom adoptowanym przechowywanie , a następnie udostępnianie informacji o ich rodzinie biologicznej. Obowiązek ten mógłby zostać nałożony na ośrodki adopcyjno – opiekuńcze . Imię dziecka nie powinno być zmieniane , chyba że przemawiają za tym szczególne okoliczności . Rozważenia wymaga zmiana ustawy o obywatelstwie , która nie przewiduje nabywania obywatelstwa w wyniku przysposobienia .

Psychologiczno – pedagogiczne aspekty dotyczące tajemnicy przysposobienia

Zasadniczo przyjąć należy , że w środowisku psychologów i pedagogów istnieje przeświadczenie o wyższości jawności przysposobienia nad zachowaniem jego tajemnicy . Nie brak głosów (Psycholog Ewa Milewska) , że zatajenie adopcji jest jednym z głównych problemów rodziców adopcyjnych i niekiedy znaczącym dla funkcjonowania całej rodziny .

Przeprowadzone w tym zakresie w 2001 r. porównawcze badania w odniesieniu do 1992 r. doprowadziły do następujących wniosków :

- umocnienie przeświadczenia pracowników ośrodków adopcyjno – opiekuńczych o zaletach jawności przysposobienia wobec osoby przysposobionej z jednoczesną potrzebą ochrony tajemnicy przysposobienia wobec osób trzecich . Zauważalna jest jednak tendencja do zwiększającego się kręgu osób , którym można powierzyć tajemnicę przysposobienia.

- nie uległo zmianie przekonanie , że o przysposobieniu należy powiedzieć dziecku i najbliższej rodzinie przysposabiających oraz że rodzice dziecka nie powinni wiedzieć kto je przysposobił

- w 1992 r. ponad 20 % badanych brało pod uwagę możliwość zachowania przysposobienia w tajemnicy przed dzieckiem w sytuacjach szczególnych , zwłaszcza gdy prawdopodobieństwo ujawnienia faktu przysposobienia byłoby znikome . Obawa przed ujawnieniem przysposobienia dziecku przez osoby trzecie była zaś pierwszoplanowym czynnikiem brany pod uwagę , jako uzasadnienie zalet jawności przysposobienia . Obecnie eksponowane są argumenty o charakterze aksjologicznym i rola prawdy w wychowaniu .

Z przeprowadzonych w 1998 r. w województwie poznańskim badań rodziców adopcyjnych po upływie 3-4 lat od dnia adopcji wynikało , że 62 % ujawniło fakt przysposobienia dziecku .

Rodzice adopcyjni , którzy zachowali tajemnicę przysposobienia argumentowali swoje stanowisko zbyt młodym wiekiem dziecka albo przekonaniem, że dzieci zdają sobie sprawę , że zostały przysposobione , ale chcą zapomnieć o środowisku swoich rodziców biologicznych oraz obawą ich odrzucenia emocjonalnego i poszukiwania rodziny pochodzenia .